

UDK: 502/504 ; 502.1::341(100) ;
349.6

POJMOVNO ODREĐENJE ŽIVOTNE SREDINE I MEĐUSOBNI ODNOSI NJENIH ELEMENATA¹

Jovana Bulatović

Visoka ekonomska škola strukovnih studija iz Peći
sa privremenim sedištem u Leposaviću

Rezime: Dvadeseti vek obeležila je, pored ostalog međunarodna afirmacija ljudskih prava i sloboda usvajanjem Deklaracije o univerzalnim ljudskim pravima i slobodama (1948) i dva međunarodna pakta koja su predstavljali pojašnjavanje i operalizaciju mogućnosti tih prava i sloboda. Ovim dokumentima koje je usvojila organizacija ujedinjenih nacija prvi put svetska zajednica garantuje individualna politička, ekonomska i socijalna prava svim ljudskim bićima bez obzira da li su državljani ili nisu pojedinih država. Polazeći od globalnog karaktera, globalnih a pre svega ekoloških problema i njihovog rešavanja kao ostvarivanje prava na životnu sredinu, u radu se čini osvrt na međunarodnu saradnju u zaštiti i unapređenju životne sredine tj. rešavanju ekoloških problema.

Ključne reči: prava i slobode, životna sredina, okolina, sredina

UVOD

Posebnu pažnju u savremenom svetu danas pobuđuje uticaj stanovništva na očuvanje i razvoj životne sredine, kada je rast stanovništva brz i veliki. Ovo pitanje zahteva da se razmatra na makro i mikro planu, imajući u vidu da odnos između elemenata čovekove sredine može dovesti do narušavanja ekološke ravnoteže i do ugrožavanja integriteta čoveka u njegovoj društvenoj komponenti.

1. Terminološko razlikovanje: "Okolina" ili „sredina“

Radi jasnoće formulisanja ovih problema i uspešnijeg rešavanja, potrebno je, pre svega praviti razliku između termina „okolina“ i „sredina“. Pod terminom okolina najčešće se podrazumeva ukupnost uslova i uticaja koji

---

¹ Stručni rad

Jovana Bulatović

okružuju čoveka. Životnom okolinom označava se ono čime je čovek posredno ili neposredno povezan, od čega zavise njegov život i njegova delatnost. Široko shvaćena, čovekova okolina može da podrazumeva planetu zemlju. *Ovako određena čovekova okolina obuhvata sav materijalni svet koji okružuje čoveka.* Čovek ne živi sam u prirodi, već i u društvu, *zato se čovekovom okolinom označava kako priroda, tako injevoga društvena okolina.* Tako se sve češće smatra da čovekova životna sredina, (okolina), predstavlja ukupnost fizičkih, hemijskih i bioloških agenasa i socijalnih faktora, koji mogu uticati direktno ili indirektno, trenutno ili na duži rok, na sva živa bića i ljudsku aktivnost.²

U ovom smislu najčešće se smatra da čovekova životna sredina predstavlja celokupnu sredinu sa kojom su suočeni ljudski kolektivi i sa kojom su dovedeni u uzajamne akcije i reakcije, i uvlače u igru sva elemente sredine. Čovekova sredina se određuje kao „materijalna“ u kojoj čovek živi i radi, a osnovni elementi koji je sačinjavaju su: vazduh, voda za piće, hrana, predmeti opšte potrebe, biljni i životinjski svet i zemljište, kao i objekti koje je u njima čovek stvorio. Čovekova sredina se shvata i kao deo sveukupne prirodne sredine koja se formira pojavom čoveka i njegovim delatnim odnosima prema prirodnoj sredini.

U prvom značenju ovog termina čovekovom modifikovana, ali njena osnovna (prirodna) svojstva su sačuvana, tj. sa ekološkog stanovišta posmatrano priroda nije degradirana. U drugom značenju ovog termina, usled delovanja čoveka na prirodu, čovekova sredina je izgubila prirodna svojstva i ona se ispoljava kao izražena koncentracija stanovništva (gradska naselja, a delimično i seoska). Pored definicije čovekove sredine koje su nastale u okviru ekologije i teorijskom razmatranju ekološkog problema, problem pojmovnog određenja čovekove okoline razmatran je i rešavan u pravnoj nauci i pravnim propisima pojedinih država.

U *Japanu* po odredbama zakona čovekova sredina obuhvata: „imovinu usko vezanu za život čoveka, životinje i biljke usko vezane za život čoveka i sredinu u kojoj žive“. Zakon o zaštiti čovekove sredine *Rumunije* predviđa da čovekovu sredinu sačinjavaju svi prirodni faktori i materijalna dobra stvorena ljudskim radom, koja svojom uzajamnom zavisnošću obezbeđuju održavanje ekološke ravnoteže, utičući određujuće na uslove života ljudi i razvoj društva.

Između termina „čovekova okolina“ i „čovekova sredina“ za označavanje ukupnosti uslova i uticaja u kojima čovek živi treba prihvatiti i

---

² Termin okoline usvojila je Evropska ekonomska zajednica podrazumevajući pod njom skup elemenata koji složenosti svojih odnosa sačinjavaju prostor i uslove života čoveka onakve kakvi su ili kako se doživljavaju.

upotrebljavati termin „čovekova sredina“. Za to postoje dva osnovna razloga. *Prvo*, termin „sredina“ se upotrebljava ne samo za oznaku skupa prirodno datih okolnosti u kojima nastaje i razvija se neko biće, već za oznaku okvira u kome se nešto zbiva, u kome za razliku od prirodne sredine deluju ljudi, uspostavljajući međusobne odnose. *Drugo*, čovek nije samo prirodno biće. On je i društveno biće. Zato prirodni uslovi ne određuju isključivo čovekov istorijski razvitak, jer on deluje na prirodu (menja je) i sam sebi stvara nove uslove opstanka. U kontekstu ovakvog pristupa smatra se da je za označavanje „čovekovog okvira života“, ukusnije upotrebljavati čovekova „sredina“ a ne čovekova „okolina“.

2. Pojam i elementi čovekove sredine

U određivanju čovekove sredine i njenih elemenata treba polaziti od odnosa čoveka i društva. Taj odnos je određen činjenicom da društvo nastaje u prirodi i da su društvo i priroda međusobno povezani i stoje u promenljivom odnosu na principu povratne sprege. Ove dve „stvarnosti“ čovekove okoline iskazuju se kao prirodni i društveni eko sistemi. Prirodni sistemi karakterišu se sledećim obeležjima: to su organski sistemi (unutar njih se održava postojeće stanje materije, energija, informacija, i odnosa struktura kao izvesna ravnoteža); to su sistemi cirkulacije (u njima postoji proces propadanja i obnavljanja); na izvestan način to su logički sistemi (imaju unutrašnju determinističku prirodu kretanja); to su stabilni otvoreni sistemi (mogu asimilirati negativne posledice koje proizilaze iz njihovih unutrašnjih odnosa, pa se autonomno mogu regenerisati), i hijerarhijski su organizovani i međusobno dopunjujući.

Obeležja društvenih sistema su: njih je stvorio čovek organizovano i društveno, njihova struktura je organizacija koja se tokom istorije menja; oni se sastoje od materije, oni su zatvoreni sistemi (ne primaju strane elemente ukoliko nisu za određena mesta u sistemu predviđeni); to su delimični sistemi (ne mogu egzistirati kao samodovoljni, već žive na račun sistema koji ih okružuju) i to su funkcionalni sistemi (stvoreni da bi ostvarili neku funkciju). U ovom smislu čovekova sredina se može definisati kao ukupnost prirodnih uslova i društvenih tvorevina u kojima čovek živi kao prirodno i društveno biće.

Čovekova sredina i ako je u pitanju jedinstvena sredina ima prirodne i društvene komponente. Prirodnu komponentu u najširem smislu, čini celokupni prostor neposredno ili posredno dostupan čoveku, ustvari planeta Zemlja i okolni kosmički prostor. U užem smislu, prirodnu komponentu čovekove sredine čini onaj deo biosfere u kome čovek može

Jovana Bulatović

živeti, bez obzira da li je reč o „divljoj prirodi“ ili prirodi koja je u većoj ili manjoj meri ljudska tvorevina.

Razlikuju se tri komponente čovekove *prirodne sredine*: prirodna sredina koja okružuje čoveka – skup faktora čisto prirodnih ili prirodno antropogenog sistemskog porekla koji se karakteriše samoodržavanjem i samoregulacijom bez korigujućeg uticaja čoveka; „druga priroda“, koju čine sve modifikacije prirodne sredine koje je izvršio čovek, one nemaju samoodržanje i samoregulaciju i propadaju bez stalnog regulativnog dejstva čoveka; „trću prirodu“ ili veštačku prirodu čini veštački svet koji nema analogiju u prirodi, koji je sistemski njoj tuđ i bez stalnog obnavljanja brzo propada. *Društvenu komponentu* čovekove sredine čini društvo, odnosno društveni procesi i društvene tvorevine, preko kojih se čovek ispoljava kao društveno biće. Da je čovekov fizički i duhovni svet, duhovni život povezan sa prirodom, nema drugog smisla nego da je priroda povezana sa sobom, jer čovek je deo prirode. Zato se kao elementi čovekove sredine sa kojom je čovekov fizički i duhovni život povezan, mogu navesti atmosfera, hidrosfera, biljke, životinje i mikroorganizmi.

Atmosfera je vazdušni omotač koji obavija Zemlju. Nju čini smeša gasova, čestica i tčnih materija. Od gasova koji se nalaze u njenom sastavu za biološke procese najznačajniji je kiseonik. Čovek je atmosferski vezan, u osnovi na dva načina. Prvo, atmosfera sadrži kiseonik bez koga čovek ne bi mogao da živi. Drugo, atmosfera štiti čoveka od kosmičkih smrtonosnih zrakova i ultraljubičaste radijacije. Međutim, atmosfera gubi svoja prirodna svojstva zbog sve većeg prisustva supstanci u njoj koje su strane njenom prirodnom sastavu.

Hidrosfera predstavlja ukupnost vodene površine na zemaljskoj kugli i atmosferi. Naime, vodena masa se stalno kreće, kruži i to kretanje se naziva hidrološki ciklus. On predstavlja skup procesa koje regulišu količinu vode na Zemlji u datom prostoru i vremenu, jer voda je količinski postojana i obnovljiva. Slanu morsku vodu čini 97,39 %, 2,01% na vodama u polarnim ledenim kapama na severu i jugu Zemlje, sa samo 0,6% na vodene mase koje ostaju ljudima za piće. Voda je obnovljiv resurs.

Litosfera je tlo, zemljište na kome ljudi žive. Ona sadrži potrebne minerale koje metabolizmi živih bića dobijaju preko vode ili biljaka. Međutim, litosfera raspolaže ograničenom količinom minerala koji su neophodni za metabolizam živih bića. Biljke su vrlo značajne kao proizvođači organskih materija, i kao bitan element energetske toke. One sunčevu energiju uz prisustvo vode i ugljen-dioksida, pretvaraju u hemijsku energiju koja je neophodna za život svih živih bića. Značajnu ulogu biljke imaju i u kružnom kretanju kiseonika, sumpora, kalcijuma, fosfora itd. Životinje su potrošači energije i mineralnih sirovina koje biljke sadrže.

Mikroorganizmi su sićušni živi organizmi koji obavljaju značajnu funkciju u kruženju materije rastvarajući organsku materiju na njene sastave, neorganske delove i oslobađajući pri tom kiseonik, azot, fosfor, sumpor i druge elemente za ponovnu sintezu.

Atmosfera, litosfera i hidrosfera čine neživu prirodnu sredinu. Živu prirodnu sredinu čine biljke, životinje i mikroorganizmi. Odnos između žive i nežive prirode i složenog spleta odnosa između živih vrsta u određenom prostoru stvoren je poseban pojam ekosistem. Njega je prvi upotrebio britanski ekolog A.G. Tensli (1935g.) i predstavlja osnovni pojam za razumevanje ne samo ekološke stvarnosti i ekoloških (ali i socijalnih) problema.

Ekosistemi predstavljaju specifične spojeve života i prirodne sredine. Njihovo funkcionisanje održava protok energije i kretanje materije kroz seriju korišćenja i preobraćanja, čime se obezbeđuje lanac ishrane. Biosfera površinski omotač zemlje u kome egzistira živi svet zajedno sa čovekom. On kao celina živih organizama i zemlje predstavlja jedan sistem koji zahvata sunčevu energiju, preobražava je u hemijsku energiju pomoću fotosinteze i distribuira je na način koji obezbeđuje funkcionalnu strukturu biosfere. U stvari tako nastaje *Biocenoza*, čvrsto organizovana zajednica živih bića u određenom prostoru. To je određena zajednica živih bića koja predstavlja čvrsto organizovanu zajednicu okarakterisanu ekološkim faktorima.

3. Odnos elemenata čovekove sredine

Između prirodnih i društvenih elemenata čovekove sredine postoji uska povezanost. *Elementi čovekove društvene sredine povezani su sa elementima čovekove prirodne sredine kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu.* Naime, ta povezanost se iskazuje ne samo u potčinjavanju i prisvajanju prirode, već i u stvaranju ekoloških promena koje se negativno odražavaju na zdravlje čoveka i njegov opstanak. Tako mnogi tehnološki procesi u radnoj sredini imaju za posledicu zagađivanje prirodne sredine u urbanoj sredini u kojoj čovek najviše menja prirodu. Zatrovan gradski vazduh sve češće napada čovekov organizam a gradska buka višestruko premašuje najviše dopuštenu jačinu. Isto tako uslovi života u ruralnim sredinama više se ne razlikuju znatnije od uslova života u urbanim sredinama.

Između prirodnih i društvenih elemenata čovekove životne sredine postoji međusobna povezanost koja se ispoljava ne samo u uticaju društvenih elemenata, društvenih tvorevina na prirodne elemente, prirodnu sredinu već i u uticaju prirodnih elemenata na društvene elemente, društvenu

Jovana Bulatović

sredinu, na kulturu shvaćenu u najširem smislu reči kao ukupnost materijalnih i duhovnih tvorevina. U ovom pogledu posebno je često ukazano na povezanost geografske sredine na razvoj društva i društvene kulture.

Značajne promene sa dalekosežnijim posledicama ne samo ekološku ravnotežu, već i za kvalitet života čoveka, nastale su sa procesom industrijalizacije.

Na životnu sredinu znatan uticaj broj stanovnika. Priraštaj, razmešaj i socijalno-ekonomska struktura stanovništva određujuće utiču ne samo na odnos prema prirodi, već i na međusobne odnose. Uticaj stanovništva na životnu sredinu posebnu pažnju pobuđuje danas u savremenom svetu, kada je rast stanovništva brz i veliki. Odnos između elemenata čovekove sredine koji može dovesti do narušavanja ekološke ravnoteže u njenoj prirodnoj komponenti i do ugrožavanja integriteta čoveka u njenoj društvenoj komponenti, zahteva da se razmatra na makro i mikro planu.

4. Odnos elemenata životne i radne sredine

Prisvajanje prirode svrsishodnom delatnošću od strane čoveka o praktičnom proizvodnji predmetnog sveta, u konkretnom prostoru i vremenu, sa određenim sredstvima za rad u okviru konkretnih društvenih odnosa koje ljudi međusobno uspostavljaju vršeći svoju radnu delatnost dovodi do stvaranja radne sredine. Radna delatnost čoveka odvija se u prostoru i vremenu, u prostorno vremenskoj celini, u kojoj sredstva za rad i društveni odnosi koji postaju povezanim ponašanjem ljudi u vršenju radne delatnosti, i tu celinu moguće je nazvati *radnom sredinom*.

Radna sredina se može definisati kao ukupnost materijalnih činilaca procesa rada, međuljudskih odnosa koje uspostavljaju učesnici u procesu rada. Definicija radne sredine ukazuje da radnu sredinu čine dve vrste elemenata: materijalni činilaci i društveni odnosi. Materijalni činilaci čine elemente fizičke radne sredine. Društveni odnosi koje ljudi uspostavljaju povezivanjem svojih ponašanja u procesu rada predstavljaju elemente socijalne radne sredine. Elementi fizičke radne sredine i socijalne sredine čine svojevrsno jedinstvo i međusobno su povezani i uslovljeni.

Između čovekove životne sredine koja u sve većoj meri obuhvata elemente koji su proizvod ljudskog rada i radne sredine postoji specifično jedinstvo. *Radna sredina je deo čovekove životne sredine shvaćena u širem smislu.* Ona nastaje u okviru čovekovog delatnog odnosa prema njegovoj životnoj sredini. U ovom smislu se i može reći da radna delatnost čoveka predstavlja vezu između njegove životne i radne sredine.

Čovek svoju radnu delatnost treba tako da organizuje i vrši da ona ne dovodi do narušavanja ekološke ravnoteže u prirodnoj sredini, odnosno da nema za posledicu degradiranje komponente prirodne sredine. Zato je i nemoguće govoriti o zaštiti čovekove životne sredine, a pri tom ne voditi računa da narušavanje prirodne sredine nastaje, pre svega kao posledica čovekove delatnosti u radnoj sredini. Zato su ljudi podjednako odgovorni kako za zaštitu prirode tako i za zaštitu radne sredine.

Saznanje o povezanosti životne i radne sredine sve je prisutnije u savremenom društvu. Postoji skrivena ali duboka veza između karaktera radnog procesa, položaja proizvođača i stava prema biološkoj osnovi života, između onoga što se dešava u fabrici i njene okoline. Zato se i ukazuje da društvo koje ne bi umelo da savlada stvaranje harmonizovane veštačke sredine, da okrene globalne i često disproporcionalne proboje tehnike u korist čoveka nesumljivo bi išlo u susret devalvaciji prirodnih uslova i trgичnom narušavanju biološke i duhovne ravnoteže čoveka. U nastojanju da se tehničko-tehnološki razvoj usaglasi sa potrebama zaštite čoveka kao najviše vrednosti društva, a to znači i privrede, u nauci je koncipiran pojam kvalitet čovekove životne sredine.

5. Kvalitet čovekove životne sredine

Pod pojmom kvalitet čovekove životne sredine, u najopštijem smislu, podrazumeva se relativno stabilna (prostorna i vremenska) određenost čovekove sredine većim brojem međusobno povezanih faktora iz četiri osnovne oblasti : prirodnih i stvaralačkih resursa, aktivnosti i procesa u sredini, sredstava i mera za ostvarivanje ekološke politike i uticaja čovekove sredine na društveni razvoj.

Međutim, bez obzira na standarde koji se koriste u određivanju kvaliteta čovekove sredine, njen kvalitet treba da omogući opstanak i razvoj čoveka kao prirodnog, društvenog, svesnog i stvaralačkog vrednosnog bića. *To znači kada se govori o kvalitetu čovekove sredine, onda se radi o kvalitetu kako njene prirodne i društvene komponente.* Jer, čoveka ugrožava ne samo degradacija (zagađenost prirodne) već i nizak i nezadovoljavajući kvalitet društvene sredine. U ovom smislu navodi se *Stoholmska deklaracija*, koju je usvojila Konferencija UN o čovekovoј sredini 1972 godine, koja ističe da su za čovekovo blagostanje i uživanje osnovnih ljudskih prava od bitnog značaja obe komponente ljudske sredine – prirodna i ona koju je stvorio čovek.

Kvalitet prirodne komponente čovekove sredine predstavlja očuvanje ekološke ravnoteže u njoj u obliku koji omogućava opstanak i razvoj čoveka

Jovana Bulatović

kao biološkog bića. Kvalitet čovekove društvene sredine je manje složeno problem od problema čovekove prirodne sredine. Društvena sredina koju čovek stvara predstavlja ne samo proces u kome ljudi menjaju materijalne, ekološke, vegetacijske, biotičke uslove svoje sredine, već i stvaranje složenih uslova rada radnoj sredini.

Kvalitet čovekove sredine obuhvata stanje prirodne sredine u kome nije ugrožen opstanak čoveka kao biološkog bića već i uslove stanovanja, života i rada koji su saglasni sa čovekovim odlukama kao svesnog, stvaralačkog i slobodnog bića. Kvalitet čovekove sredine treba da omogući stalni razvoj čoveka.

Pojam kvaliteta radne sredine u savremenom društvu obuhvata sledeće: sredstva za rad koja ne traže čovekovo naprezanje, osmišljenu mehanizaciju, proces rada koji neće intelektualizaciju ljudskog roda suprotstaviti deprofesionalizaciji, hemizaciji proizvodnog procesa uz punu zaštitu zdravlja radnika i organizaciju rada u kojoj se ne reducira čovekova ličnost već čovek ima mogućnost da upravlja i kontroliše proces rada.

Međutim, uz sva nastojanja da se usaglasi privredna delatnost čoveka sa njegovim svojstvima kao društvenog bića, očuvaju uslovi života na zemlji, i okvir „čovekovog života“ ipak postoji opasnost od ekološke krize.

6. Ekološka kriza

Postoje granice u prirodnoj sredini do kojih ona može apsorbovati određenu količinu i vrstu supstanci i energije, a da to ne ugrozi dinamičku stabilnost sistema društvo – priroda. *Sa razvojem industrije, posebno sa naučno-tehnološkom revolucijom u proizvodnim snagama broj i količina zagađivača su u stalnom porastu. Zagađivanje vazduha neposredno negativno utiče na zdravlje ljudi i posredno preko uticaja na atmosferske i klimatske uslove, što ima za posledicu poremećaj ravnoteže u ekosistemima tj. biosferi.*

Zagađivanje voda predstavlja sve više ekološki problem. Voda se sve više zagađuje kako čvrstim otpatcima, tako i mnogim hemijskim supstancama. Zagađenost tla nastaje kao posledica unošenja mnogih supstanci i posebno delovanja „kiselih kiša“. Zagađivanje tla ima za posledicu promenu njegovog hemijskog i mineralnog sastava što se negativno odražava na rast biljaka i životinja. Preko biljaka i vode za piće zagađivači tla ulaze u lanac ishrane i ugrožavaju zdravlje ljudi.

Zagađivanje zemljišta vrši se i preko nadvodnjavanja zagađenom vodom i krčenjem šuma. Pored toga, kao ekološki problem javlja se i smanjenje površina za poljoprivredu usled urbanizacije. Svest o opasnosti od zagađivanja naročito se razvija sa razvojem nuklearne aktivnosti i izgradnjom nuklearnih elektrana, čiji broj sve više raste. Na nuklearnim elektranama bilo je i kvarova sa jako štetnim posledicama, a ne retko se mogu čuti vesti o nuklearnom otpadu.

Čovek svojom aktivnošću ne može prisvajati prirodu ne vodeći računa o zakonitostima koje vladaju u njoj a da sa time ne ugrozi i prirodne uslove svog postojanja. Ekološka kriza nastaje kada se narušavaju odnosi u ekosistemima, posebno u najvećem ekosistemu biosferi, usled čega dolazi do ugrožavanja u „lancima ishrane“ koji ugrožavaju uslove koji su neophodni za život.

REFERENCE:

1. Marković Ž.D.(1990): Raskršća samoupravljanja, Niš, „Prosveta
2. Marković R. (1995): Ustavno pravo i političke institucije,Beograd, „Službeni glasnik“
3. Lukić R.(1981): Naše pravo i zaštita životne sredine,Beograd, Zbornik radova „Čovek društvo i životna sredina“SANU,
4. Kambovski V.(1990):Beograd, Ustavno-pravni aspekti i pravci razvoja pravnog sistema u zaštiti životne sredine, „Bezbednost i društvena samozaštita“
5. Marković Ž.D.(1988-1989): Beograd ,Prilog naučnoj kritici socijalističkog samoupravljanja, Zbornik radova „ Kritika i društvene nauke“ i Socijalizam, samoupravljanje i komunistička avangarda, „Samoupravljanje“.
6. Đorđević J.(1981): Beograd, Ekologija, čovekova sredina i uloga nauke u savremenom društvu,Zbornik radova “Čovek, društvo, prirodna sredstva” SANU,
7. Prošić S.(1997):,Beograd, Međunarodno (evropsko)pravo životne sredine, Zbornik radova „Pravo i životna sredina „
8. Popović S.(1997):Beograd, Principi zaštite životne sredine, „ Pravo i životna sredina“,
9. Marković Ž.D.(2005):Beograd, Socijalna ekologija, peto izdanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva,

Jovana Bulatović

DEFINITION OF ENVIRONMENT AND THE RELATIONSHIPS AMONG ITS ELEMENTS

Jovana Bulatovic
College of Economics Pec – Leposavic

Abstract: The twentieth century was marked by international affirmation of human rights and freedom by adopting the Declaration on Universal Human Rights and Freedoms (1948) as well as two international covenants, which are represented by clarifying and operationalization the potential of these rights and freedoms. These documents are adopted by the Organization of the United Nations and they guarantee for the first time the world community individual political, economic and social rights of all human beings regardless of whether or not they are citizens of individual states. Starting from the global character, and above all global environmental problems and their solutions as well as the rights to the environment, the paper makes reference to international cooperation in protecting and improving the environment, ie. solving the environmental problems.

Keywords: rights and freedoms, environment, environment, environment

Prihvaćeno za objavljivanje:
20.03.2011